

HORVÁT-MAGYAR –DVÁ BRATANKI

A címben szereplő idegen szó a nép tudatában élő lengyel-magyar barátságra utal, annak makaróni nyelvű parafrázisa. A rigmus magyarul így hangzik:

*Lengyel-magyar két jó barát,
Együtt harcol, s issza borát.*

Ez azt bizonyítja, hogy a nép emlékezete antropomorf, olyan, mint az emberé. Egy-két fellobbanó, érzelmmel teli pillanat mélyebb nyomot hagy az emlékezetben, mint egy törvényes, 800 évet átölelő kapcsolat. A magyar-lengyel kapcsolatok alkalmoszerűek voltak. Magyarország két királyt adott a lengyeleknek: Nagy Lajos (1370-1382) és Báthory István (1576-1586), három királyért cserébe: 2 db Ulászló (1440-1444 és 1490-1516), és 1 db Lajos (1516-1526). A cserekirálynők számtalanul voltak. A leghíresebb Nagy Lajos lánya, Hedvig, akit Jagelló litván fejedelem elvett feleségül, és nászajándékba kapta egész Lengyelországot. Így lett a lengyel királyság – ezt kevesen tudják – a középkori Európa legnagyobb területű országa. Igaz, hogy a pogány Jagellónak meg kellett ezért keresztelkednie. Mondhatta IV. Henrik francia királyt prelagizálva: „Krakkó megér egy misét”.

Hedviget a mai napig szentként tisztelik. Sírjához kívánságcédulákat tesznek, mint Jeruzsálemben a Nyugati (Sirató) fal fugáiba. Ottjártamkor találtam egy cetlit: „Add meg Jadwiga, hogy holnap pol. gazdból jelest kapjak” Ez 1964-ben volt.

A 48-49-es szabadságharcnak sok neves (Bem, Dembinszki), és sok névtelen lengyel résztvevője is volt. Jelentős szerepük volt abban, hogy az orosz cár kiségette Ausztriát a slamasztikából, annak ellenére, hogy érdekében állt a Habsburg-birodalom meggyengítése, tekintettel a közös balkáni aspirációjukra. Félt attól, hogy egy forradalomban fogant állam rossz hatással lenne lengyel alattvalóira.

A magyar-horvát kapcsolatok XI. század végétől kezdve, amikor a magyar királyok elfoglalták Horvátországot, egészen a trianoni békeszerződésig fennálltak, közös államban éltek. A kapcsolat harmonikus volt, egy kis konfliktustól eltekintve. Ilyen a legjobb házasságban is előfordul, pláne, ha a sógor szítja a veszekedést.



Tomiszlav horvát király
Horvátország fénykorában uralkodott
910-925

Közös szülőanyánkat, Európát, túlnyomó többségben indoeurópai nyelvet beszélő népek lakják. Ezeknek a többségét három, nagyjából egyforma súlyú nyelvcsaládba osztják: román, germán, szláv. A román nyelvcsalád elnevezése nem kíván magyarázatot. Az ide tartozó tucatnyi nyelv mindegyike a latin kései, népi formájából alakult ki. Emellett az anyanyelvként kihalt valódi latin közös formája még ezer évig élt tovább. Ezt használta a katolikus egyház és a tudomány, mint közös nyelvet. Kár, hogy ez a továbbélő nyelv a reneszánsz kor a klasszikus latin tisztelői kezén a nyelvtisztító düh áldozatául esett. Annyira erőltették Ciceró és Vergilius klasszikus latinjának újraélesztését, hogy aki tehette elhagyta az immár kulináris, de funkcióját, mint az értelmiség közös nyelve remekül funkcionált, és áttért a hazai nyelvre. Ezt a nemzetközi szervezetek költségvetése bánja, a fordítók és tolmácsok siserehadának nagy öröme – akik fényesen honorált táborába alacsonyabb szinten én is tartoztam. Volt olyan javaslat, hogy az ENSZ-nek és az UNESCO-nak vissza kéne térni a latinra, de ehhez előbb a római légióknak vissza kellene menniük legalább Britanniába, de főleg Amerikába, amelynek földjét a légiósok bakancsa sohasem taposta.

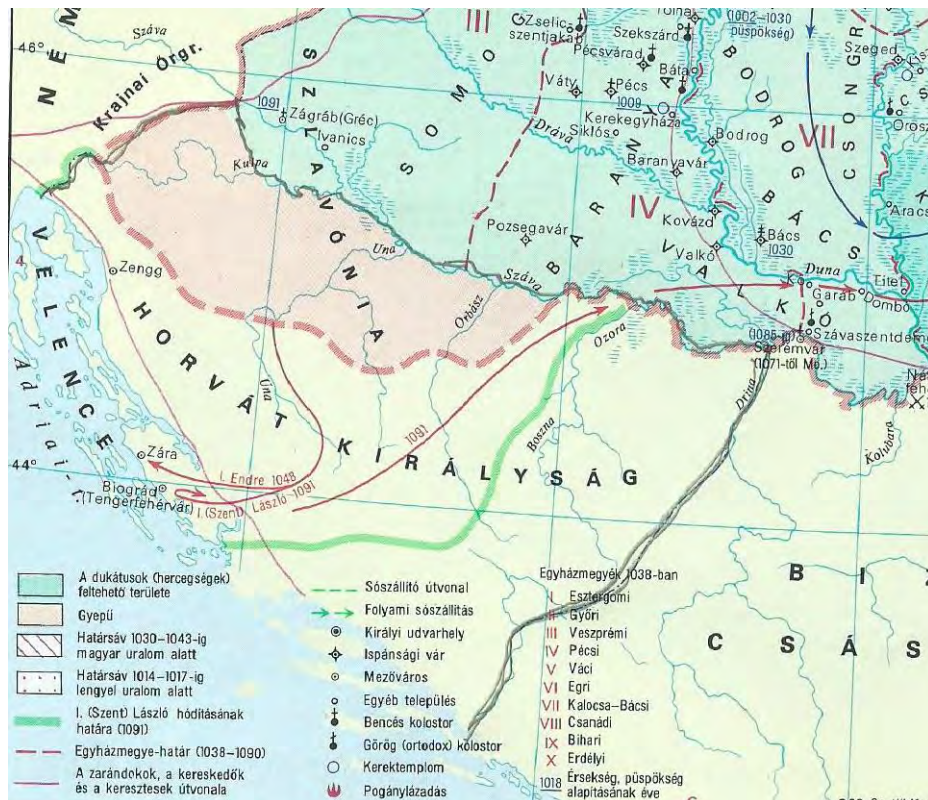
A germán nyelvcsalád neve egy, a rómaiak által használt törzs nevére megy vissza, amelyet egy német törzs megnevezésére használtak. Figyelemreméltó, hogy más európai nyelveken, más-más törzsek nevét használják a németek megnevezésére. A franciák az alemand törzset emlegetik a németek nevéként. Maguk a németek egy harmadik törzs nevét használják a saját megnevezésükre.

A szláv nyelvcsalád megnevezésére a „szó” (oroszul: szlóvo) kifejezést használjuk. Ez a szó szerepel sok nép önmegnevezésében, mert az a néptestvér, akinek a beszéde érthető. A görögöknél is barbár (blabla), aki nem görögül beszél. Az oroszoknál néma (nyemec) minden külföldi volt. Ez azután a németek megnevezésére szűkült, és ebben az értelemben került át a magyar nyelvbe, még abban a korban, amikor még nem ismertük a „c” hangot.

Egyes európai nyelvekben a rabszolgát jelentő szó a „szláv” szóból származik. Persze a szláv népeknél is elképzelhetetlen, hogy egy nép rabszolgának nevezze magát. Az összecsengés azzal magyarázható, hogy a rabszolgapiacra sok szláv foglyot kínáltak eladásra. Az európai rabszolga kereskedelem központja Prága volt, a fő beszállítók a kazárok voltak. Arról nem szól a krónika, hogy a kazárok szövetségesei, a magyarok részt vettek-e az üzletben. Amikor a kazárokat elsodorta az arab vihar, szerepüket átvették a normann varégek, akik az oroszok urai voltak. Lehet, hogy a „szláv” szó a kiváló minőségre utaló szóból származik, olyan mint az „angol szövet” a textilüzletekben, mert miért érdekelné a vásárlót, hogy a beszélő szerszám milyen nyelven karattyol, úgysem értené meg. Megjegyzem, hogy az előzőektől függetlenül a magyar „rabszolga” szó mindkét összetevője szintén szláv eredetű.

Amint az lenni szokott mindenütt, a horvát területen élő, és összefoglaló néven illíreknek nevezett őslakosok vadásztak- halásztak. Az i.e. VIII. században megjelenő görögök olajbogyóból olajat, szőlőből bort sajtoltak. Időszámításunk kezdetén, Augustus császár idején értek ide a rómaiak, akik az egész Balkánt bekebelezték.

Ameddig a tudomány követni tudja, a horvátok a mai Dél-Lengyelországból, Krakkó környékéről költöztek a Balkánra, a Kárpát-medence avarok uralta nyugati szélén húzódtak dél felé. Azon a tájon most is vannak horvátok lakta falvak. Ezeket vagy útközben lemaradt horvátok lakják, vagy később odatelepítettek, mindenesetre a XX. században jelentős szerepet fognak játszani, mint annak elméleti lehetősége, hogy a magyarokon keresztül, akik ékszerűen betelepültek az Északi-tenger és a Földközi-tenger között húzódó összefüggő szláv sávba, a szláv népek között összekötő korridor létesüljön. Ez az ötlet Trianonban nem valósult meg. Szláva bogu.



Horvát Királyság a legnagyobb kiterjedése idején (X. század)

A horvátok a Balkán-félsziget nyugati oldalán telepedtek le, és rögtön két fejedelemségbe tömörültek a hajdani római Dalmatia provincia területén. A rómaiak után kevés emlék maradt. De ami maradt, az a legértékesebbek közül való: Diocletianus nyugdíjas császár óriási palotája Splitben. A rutinszerűen légiós tábor mintájára, fallal körülvett, de gigantikus méretben készült palota nemcsak a kései római emlékeket tartalmazza, római, tehát fővárosi (nem vidéki, akvinkumi!) színvonalon, de hozzáépített bizánci és reneszánsz kori épületeket is fennmaradtak.

Amikor a horvátok ideértek, a bizánciak határőrökként foglalkoztatták őket. Ebben az időben folyt az élet-halál küzdelem az elszlávosodott bolgárok és a terület volt urai, a rómaiak örökébe lépő Bizánciak között. A bizánci diplomaták a „Hogyan kaparjuk ki a gesztenyét anélkül, hogy a kezünkön égési sebek keletkezzenek?” című bizalmas központi leirat útmutatásai alapján, a horvátokat hívták segítségül az Óbolgár birodalom legyőzéséhez. Közös győzelmük után a horvát fejedelemségek közvetlen szomszédai lettek Bizáncnak. A magyarok ebben az időben még valahol az ukrán sztyeppén császáltak a kazárok alattvalóiként.

Ugyanekkor a frankok is, törekedvén a volt Római Birodalom frank fennhatóság alatt történő restaurálására. Dalmáciára is szemet vetettek. Nagy eredményeket nem értek el, de sikerült a horvátokat a római katolikus vallás köré vonniuk, minden geopolitikai logikának ellentmondva. Ennek súlyos következményei lettek a mi századunkban is.

A horvát királyság 945-ben alakult meg és 1095-ig, azaz 150 évig állt fenn. A bolgár birodalom bukása után Horvátország fénykorát élte. A mai horvát területeken kívül, hozzá tartozott a mai Bosznia, Macedónia, és Montenegró egy része. Mindez Tomiszláv király alatt történt. Dinasztiája Zvonimir király (1063-1089) halála után két évvel kihalt és itt lépett színtérre Magyarország képviselőjében I. (Szent) László (1046-1095).



I. László
(1046-1095)



Könyves Kálmán
(1074-1116)

A két király, aki déli irányban terjesztette Magyarországot hosszú évszázadokra

Azon a jogon, hogy nővére az elhunyt király özvegye volt, beleavatkozott az ottani trónviszályba és elfoglalta a Horvátország északi részét, a mai Szlovéniát, és ezzel hosszú időre kijelölte a magyar külpolitika terjeszkedésének déli irányát, amit testvére, a könyvesnek nevezett Kálmán folytatott. A király a „könyves” jelzöt azzal érdemelte ki, mert az Árpádházi kollégái közül egyedül tudott írni-olvasni. Miután a krónikaírók nem szerették, és púposnak ábrázolták, lehet, hogy a könyves jelző, csúfnév, mint Amerikában a tojásfejű. a túl okos, sőt okoskodó figurák jelzője. Mindenesetre Kálmán 1102-ben horvát királlyá koronáztatta magát. Először is férjhez adta unokahúgát, Piroskát, I. László leányát a bizánci trónörökösöz, hogy biztosítsa a bazileusz támogatását, majd elfoglalta Dalmáciát. A velencei dózse kénytelen volt lemondani a Horvátország hercegi címéről. Így Horvátország 800 évig, 1918-ig a Magyar Királyság része lett, igaz, hogy különleges autonómiával felruházva. Két nép ilyen békés együttélése, amelyet, mint látni fogjuk, csak egy intermezzo szakított meg, példátlan az

európai történelemben. A horvát folklór nem is tesz különbséget a közös török ellenség ellen vívő hősök között nemzetiségük szerint. Hunyadi János éppen úgy szereplője a horvát népi epikának, mint fia, Mátyás. Sokatmondó, hogy ellentétben a többi környező néppel, hogy nincs a horvátoknak magyar csúfneve.

A helybeli főurak megtarthatták birtokaikat, és a rendiség kialakulása után a király országgyűlést, úgynevezett „Szobort” hívott össze. A helybeliek jogállása megfelelt magyar osztályos társaik helyzetének Hamisítottak, ugyan egy dokumentumot, amely szerint a két országot perszonálunió kötne össze, de valójában egyszerű hódításról volt szó. Ide, jó messzire, Trogírba menekült a tatárok elől IV. Béla népes családjával együtt. Itt fogadta meg, hogy megmenekülése emlékére, hálaiból leányát szüzies életre kötelezi, apácának adja. Margit valóban annyira megőrizte ártatlanságát, hogy családjából negyedikként elnyerte a pápától a szent rangot.



Nagy Lajos
akinek országát majdnem négy tenger mosta,
csak az Atlanti óceán hiányzott a gyűjteményéből
(1326-1382)

Volt egy történelmi pillanat, amikor lehetséges lett volna, hogy Magyarország központja Horvátországba kerüljön. A nápolyi származású Nagy Lajos azt tervezte, hogy az akkor fénykorát élő nápolyi királysággal együtt – az ahhoz tartozó Dél-Itáliával és Szicíliával – egyesíti Magyarországot. A jövő perspektívájának lehetőségei elképzelhetetlenek. Spanyolországhoz tartozott később a Nápolyi királyság is, és a spanyol konkvisztádorok által meghódított Amerika minden kincsével együtt, ha a

trónviszályokból az Anjou-ház kerül ki győztesen, és ők finanszírozzák Kolombusz útját akkor Magyarország lett volna az Újvilág birtokosa. Az USA legnagyobb városát New Budapestnek, esetleg New Zágrábnak hívnák, és hazánk fővárosa is Zágráb lenne.

Ebben a korban, ezt előkészítendő, Magyarország központja a déli határterület felé tolódott el. Nem véletlen, hogy az ország első egyetemét, a Studium Generálét a déli végeken, Pécsen alapította az aktuális római pápa. A többi kelet-európai egyetem az országok központjában alakult (Bécs, Prága, Krakkó). Az elképzelt magyar-nápolyi birodalom beltengere az Adria lett volna. Nagy Lajos flottát is építtetett, amelynek élére meghívta a genovai Doria-család egy tagját admirálisnak. Doriák később nagy szerepet játszottak a Földközi-tengeri harcokban. A magyar flotta mindenesetre legyőzte a velencei flottát és egy időre biztosította uralmát Adria gyöngyszeme, Ragusa (Dubrovnyik) felett. Magyar tengernagy 500 évig, egészen Horthy Miklósig nem jeleskedett az Adrián. Ugyanekkor Nagy Lajos beavatkozott az Itáliai félsziget városállamai közötti örökös küzdelembe. Katonákat vezényelt oda, akik közül egyesek szabad idejükben maszekolni kezdtek, és bandériumukkal együtt más-más hercegek zsoldjába szegődtek. Ezek között a legismertebb Toldi Miklós.

Nem érdektelen nevének kialakulásával foglalkozni. Abban a korban minden, a környezetünkben élő szláv nyelven beszélő népet tónak hívtak, így a délszláv gróf neve Tót Miklós lett. Később megjelent nevében egy, úgynevezett hiperurbánisztikus „l” hang, amely akkor fordul elő, amikor a beszélő úgy érzi, hogy ő, slendrián nyelvhasználata miatt, kihagyott egy hangot. Azt mondja „vót” a helyes „volt” helyett. Napjainkban is él ez a jelenség: mondják, hogy „szölke”, mert azt hiszik, ez a helyes a „szőke” forma helyett. Megjelent egy felesleges „l” hang. Így lett Tót Miklósból Toldi Miklós.

A nagy Földközi tengeri magyar-nápolyi nagyhatalom koncepciója nem tetszett Nagy Lajos vejének, Zsigmondnak, aki Nyugat-Európa felé kacsingatott, és nem is sikertelenül, mert megszerezte a Német-Római Birodalom trónját. A déli orientáció képviselőit, egyet nem értése kifejezéseként ki is végeztette. Ennek a politikai irányváltásnak esett áldozatául az a versből ismert harminc nemes, ki Budára tartott, élükön Konttal, a nemes vitézzel. Mátyás, Zsigmond császár utódja, már nem is gondolhatott a déli irányú terjeszkedésre, mert a török birodalom ott volt ante portas. Megelégedett a védekezéssel, és ő is a nagy presztízst jelentő német-római trónt célozta meg. Pedig felesége a hitvesi feladatok teljesítésére már lánykorában nagy gyakorlatra tett szert, nápolyi királylány volt, aki az egyik gavallérját, egy nápolyi playboyt megfojtott. Ennek ellenére, vagy éppen ezért a király dél helyett nyugat felé fordult. Ebbéli igyekezésében, el is jutott a választó fejedelmi voksot jelentő cseh trónig és Bécs városáig, de azután pechére éhgyomorra megevett egy méreggel preparált fűgét.

A XV-XVI. században a törökök elfoglalták a horvát terület nagy részét, és csak Szlovénia maradt meg a háromra szakadt Magyarország osztrák katonai kormányzás, de magyar fennhatóság alatt részén. A horvátok éppen úgy részesei a hazai történelemnek, mint a magyarok. Ebben a korszakban nem volt különbség az emberek között nemzetiség szerint, csak az számított, hogy ki melyik király alattvalója. Éppen úgy védte a rábízott várat Jurinics és Zrínyi, mint Turi, vagy Dobó, és éppen úgy összeesküdött a nemzeti jogok védelmében Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc, mint Wesselényi magyar nádor.

Szlavóniai származású volt Janus Pannonius, aki a kor értelmiségének közös anyanyelvén, latinul, írta, hol hungarusi hazafias, hol teljesen nemzetközi malac verseit. Sőt, a XVII. század legjelentősebb magyar költője a horvát származású Zrínyi Miklós, aki aligha írt horvát nyelven verseket. Talán nem is jutott eszébe, hogy ezen a nyelven is lehet verselni, mint ahogy Petőfi (Petrovics) Sándortól sem maradt egy árva sor se az anyja anyanyelvén, horvát nyelven.

Mohács előtt Horvátországot, hol együtt, hol külön-külön részekre osztva, mint Szavóniát, mint a Tengermelléket, mint Dalmáciát kormányozták. Általában a királyi hercegeknek adták, gyakorló területnek. Olyan volt, mint Angliában Wales, vagy Franciaországban Dauphinée tartomány. Ha nem volt éppen alkalmas herceg, a területet bán kormányozta. Bánt általában az ország szélén lévő területekre neveztek ki. Megbízatusuk nagyobb hatalmat jelentett, és több megyére terjedt ki – veszélyeztetett területük miatt – mint a vármegyei ispánoknak. Maga a bán elnevezés az avarok Baján (király) szavából származik és a horvátoktól kölcsönözte a magyar adminisztráció. Az erdélyi vajdát néha bánnak hívták, mert tulajdonképpen szerepe és hatásköre megegyezett a bánéval.

Magyarországot a korabeli Európai Unió hadserege szabadította fel a török uralom alól. 1686-ban, Buda visszavétele után még 15 évig vonultak keresztül az Unió landsknechtei, akik szörnyen gyűlölté tették magukat zabolátlan viselkedésükkel. Állítólag két év alatt többet zsákmányolt, és több zabigyereket hagyott maga után a pápai zászló alatt vonuló Fehér Hadsereg, mint a törökök 150 év alatt. A kialakult elkeseredettség növelte a kurucok táborát, közéjük többen beálltak, akik Buda visszavétele alatt még a császárt szolgálták. A hadak útja elkerülte a horvát területeket és azon a tájon a kuruc propaganda nem is volt sikeres, pedig már modern eszközöket, az írott sajtót is bevetették. (Ez az „írott” jelző felesleges volt: másmilyen sajtó még nem is létezett.)

A török uralom megszűnése és azt azonnal követő Rákóczi-féle felkelés békés lezárása után a nyugodt építkezés másfél százada következett, hol markánsabb, hol simulékonyabb Habsburg dominancia mellett. Az uralkodók azt a taktikát követték, hogy meghagyták a pokolra kívánt rendi alkotmányosságot, de igyekeztek egyes területeket közvetlen központi

irányítás alá vonni. A középkori Magyarországtól elvették Erdélyt és az külön, gubernium néven lett kormányozva. Volt rendi országgyűlése, de ritkán hívták össze. A magyar területet ezen kívül megkisebítették Szlovéniával, ahol amúgy alig maradtak magyarok. Mind Horvátország, mind Magyarország területe csökkent a Katonai Határvidéknek nevezett, a hazai vármegyék hatásköre alól kivont területtel. Ezeket a majdnem lakatlan területeket még török uralom alatt maradt helyekről átszivárgó szerbekkel töltötték fel. A régi Horvátországból még hiányzott a törököknél maradt Bosznia is. A horvát szobort se működtették.



Mária Terézia a pozsonyi országgyűlésen (1740)

Amikor az osztrákok nagy bajban voltak, a fiatal és bájos Mária Terézia, mint egy koldusasszony, csecsemővel a karján kiállt az országgyűlés plénuma elé és pénzt, paripát, fegyvert koldult a magyar rendektől. A csecsemő jelen esetben nem bérelt gyerek volt, amint az a koldusasszonyoknál szokásos, hanem saját gyereke, a jövő II. József. A rendeket meghatotta a jelenet, életüket és vérüket felajánlották a királynő megmentésére. Ugyanakkor a horvátok életét és vérét is szívesen odaadták a Habsburg háznak. Ugyanezt a szcénát még 15-ször eljátszhatta volna, de kevésbé bájosan és kívánatosan, mert 16 gyereket szült férjének, Lotharingiai Ferencnek, aki nem csak, mint a született gyerekek száma mutatja, aktív hitves volt, hanem nagy nőcsábász és mellékállásban német-római császár is. Úgy került ebbe a magas állásba, hogy a hímsoviniszta német-rómaiak nem túrtak volna meg egy nőt a trónjukon. A királynő, Mária Terézia istenítette csapodár férjét. Amikor meghalt, így kondoleált az aktuális soros szeretőnek, egy grófnőnek: „Drágám, mi mindketten sokat veszítettünk”.

A Pozsonyban mutatványi rekvizitumként bemutatott csecsemő felnőtt, és végig akarta vinni elődei célját, a soknemzetű birodalom centralizált egységesítését, de belebukott: a rendek nem hagyták a modernizációs

reformokat megvalósítani. Láttunk már ilyet. A gondolat nem volt jól kommunikálva. Dühödt ellenzést váltottak ki azok a logikus intézkedések, mint a népszámlálás, a házak házszámmal történő megjelölése, a vezetéknevek kötelező alkalmazása. Még nagyobb felháborodást váltott ki a német nyelv kötelező alkalmazása, egyelőre csak a hivatalos használatban, abban a reményben, hogy majd leszivárog az egyszerű emberek közé, ahogy annak idején a megszállók latinja népnyelvé vált. A magyar és horvát rendek tiltakoztak. Ragaszkodtak a latinhoz, amely egy „semleges” nyelv és nem bántja senki hazafias érzelmeit.

Egy korunkbeli magyar író „Írországi napló”-jában búslakodik azon, hogy II. József ötlete nem jött be. A kutya se ismerné Swift, Shaw, Joyce nevét, ha az írek nem cserélik a keltát angolra. Hány tucat magyar író trónolna a világirodalom piedesztálján, ha nem ezen az érthetetlen nyelven ír. Annál rosszabb a világirodalomnak! Sokkal lett szegényebb, és nem is tudja mennyivel. Ezt csak mi, magyarok tudjuk.

A korabeli Magyarország lakossága fele-fele arányban osztozott a magyarok és a nemzetiségek között. XIX. században a kisebbségi nemzetiségekben feléledt a nemzeti öntudat, aligha tévedünk, hogy ebben meghatározó szerepet játszott a francia forradalom mindenhová eljutott híre. A forradalom nem, mint, az amúgy lefejezésre váró, király alattvalóihoz fordult a néphez, hanem, mint a francia nemzet fiaihoz. Ez a hatásosnak bizonyult új gondolat azóta is él. Előnyeit és hátrányait nem tudjuk most ecsetelni, nincs akkora vásznunk, hogy az ecsetelnivalónk ráférne. Mindenesetre, hazai viszonylatban a legkisebb feszültség a horvát- magyar nép között szikrázott. Ez a viszony törvényesen rendezett volt. A horvát társadalom osztályszerkezetét tekintve „komplett” társadalom volt. Rendelkezett saját arisztokráciával, saját értelmiséggel, mindennel, ami az akkori társadalomhoz szükséges volt.

A magyar nyelv hivatalosként történő bevezetése (1844), ami értelemszerűen a horvát felső adminisztrációra is vonatkozott, bombaként robbant. Élő latin embert 1500 évnél fiatalabb horvát nem látott, és a latin nyelv használata nem izgatta fel a születésben lévő nemzeti érzéseket. Magyarot annál többet láttak, és szerették volna, hogy minél kevesebb legyen belőlük. Az erre irányuló próbálkozásaikra a mozgalmas 1848-as év nyújtott lehetőséget.

Az első és egyetlen horvát magyar fegyveres konfliktus Josip Jellasics nevéhez fűződik. Jellasics – amúgy katonacsaládból származó horvát nemzetiségű nemes - egyike volt a császári hadsereg magasrangú főtisztjének. Ezredparancsnok volt, mint kollegája, Mészáros Lázár, a jövő magyar hadügyminiszter. A hadsereg abszolút ura a mindenkori császár volt. Dolgaiba nem avatkozhatott bele semmilyen országgyűlés, vagy szobor, amelyeket megfertőzött a nájmódi nemzeti eszme. A katonaság, bizonyos szempontból, az egyházzal párhuzamosan, demokratikus intézmény volt.

Az előmenetel nem függött se a nemzeti-, se az osztályszármazástól. Az alacsonyabb származású tiszteket legfeljebb nem hívták meg „jobb helyekre” ötórai teára. Előfordult az is hogy a legmagasabb katonai hatóságnak magyar vezetője volt. Hadik András azóta is ott ül Mária Terézia – fiatalkorában – kecses lábánál a bécsi Múzeum téri szobor talpázatánál.

Jellasics nem volt von Haus aus reakciós. 1848. március 25-én elfogadta, hogy a zágrábi szobor bánná választotta, pedig ez a taknya-nyála összefolyó. V. Ferdinánd magyar király és osztrák császár kompetenciája lett volna. A szobor a magyar országgyűléshez nagyon hasonló követelésekkel lépett fel: elszakadás a magyar királyságtól, a jobbágyság felszabadítása, a törvény előtti egyenlőség, általános választójog, önálló hadsereg, saját pénz, Szlovénia, Isztria, Dalmácia visszacsatolása, (unió). Hozzák vissza Itáliából a horvát katonákat. Legyen külön horvát kormány, csak a had- és pénzügy legyen közös. Előre látták a 67-es megoldást, de nem akartak szakítani Ausztriával, mert féltek, hogy a szerbek, bosnyákok, montenegróiak megeszik őket reggelire.

Itt egy kicsit vissza kell mennünk a történetben.

Amikor Ferenc császár, a napoleoni idők sok vereséget és kevés győzelmet megért uralkodója jobblétre szenderült, és a Habsburg-ház szabályai szerint, éjjel, fáklyafénynél, eltemették a Kapucinusok templomának kriptájában, a következő császár szabály szerint legidősebb fia, a tökkelütött V. Ferdinánd lett, mert Metternich kancellár úgy gondolta, hogy amíg ő fogja a gyeplőt, a birodalom így is elboldogul valahogy egy fél-idióta uralkodása mellett is. Amikor a felhők gyülekezni kezdtek 1847-ben, az uralkodó öccsének felesége, az energikus és koncepciózus Zsófia főhercegné, a jövőendő császár, Ferenc József anyja, megbeszélte Metternich kancellárral, hogy amint fia, Ferenc József 18 éves lesz, – ez 1848-ban lesz aktuális –, lecserélik az együgyű V. Ferdinándot, és helyére nem a szintén nem lángelméjű Ferenc Károlyt, a király soron következő öccsét, Zsófia férjét, a trónra jogosultat teszik, hanem saját fiát, Ferenc Józsefet.

Zsófia főhercegnő nem értett egyet Metternich politikájával, aki a középkori rendi berendezkedés szerint irányította a birodalmat, hanem II. József szellemében egy centralizált birodalmat akart létrehozni. Amikor Bécsben, Prágában, Pesten és Milanóban elkezdődtek a megmozdulások, Zsófiáék úgy gondolták, hogy eljött az ő idejük. Nem is bánták nagyon a zavargásokat. Talán nem véletlen, hogy március 15-én a katonaság lábhoz tett fegyverrel nézte a „studentenwirtschaftot” ahogy Zsófiék nevezték, és hagyták, hogy a helyi Bastille-ból kiszabadítsák az ott raboskodó tömeg egyetlen képviselőjét, a sajtóvétségért börtönben senyvedő Táncsics Mihályt. Le kell verni a mozgalmakat, és olyan rendet kell csinálni, amilyent ők gondolnak. E célra három hadvezér rendelkezésükre áll: a korabeli szóvicc szerint: WIR (magyarul mi): Windischgraetz, Jellasics, Radetzki.

Az áprilisi magyar törvények se irányozták elő a teljes magyar függetlenséget, de ezeket az engedményeket is túlzottnak tartotta a Zsófia-vezette kamarilla, amelyik a bukott Metternich helyett vezette az ügyeket. Hozzájárult, hogy Jellasics támadja meg a király által szentesített és a király által kinevezett Batthyány-kormány vezette magyarokat. Ez tiszta lázadás, de győzelem esetén valószínű a kegyelem. A gyenge horvát támadás nem járt sikerrel és szeptember 29-én Pákozdnál a horvátok vereséget szenvedtek. Az elesettek csekély számát tekintve, nem lehetett valami nagy csata. Az sem kizárt, hogy Jellasicsokat haza vezényelték, hogy a Bécs elleni Windischgraetz-féle támadást erősítsék és a magyarok Bécs felszabadítására induló akcióját Schwechatnál hiúsítsák meg. Buda elfoglalása még ráér.



Jellasics lovasszobra

„Jellasics, a gyáva” futott is, hogy ne maradjon le a bécsi forradalom leveréséről. A pákozdi győzelem napját azért nevezték ki a Néphadsereg ünnepének, hogy bosszantsák az amúgy horvát származású Títót, a láncos kutyát. A rendszerváltozás után az ünnepet más napra tették, és közben gyakorlatilag meg is szűnt a néphadseregért, pedig én, mint, tartalékos őrzető, hősi katonája lettem volna, de nem jöttek a gaz imperialisták. A seregben nagy karriere számíthattam, mert kiválóan lőttem a dióverőnek becézett 1891-es mintájú hadipuskával, amelyről jóval később megtudtam egy hamburgi ócskás kirakatából, ahol 130 márkáért árulták, hogy ez a világon legnagyobb példányban gyártott fegyver. Lövészsikereim alapján joggal számíthattam arra, hogy engem neveznek ki az elfoglalandó New York katonai parancsnokának. Első rendeletem az lett volna, hogy a város nevét Nyú Moszkvává változtassam. Akkoriban közismert volt, hogy H.Osztronyúhov, aki a Lomonoszov egyetemen az iszt.fak. (fuck) docense

volt, a XVI. századi indián füstjelek mikroelemzéséből kimutatta, hogy Jermák és kozákjai eljutotta a Manhattan félszigetre, és így a város jogosan viselheti az orosz főváros, Moszkva nevét.

Az 1867-es osztrák-magyar kiegyezést követte a horvát-magyar kiegyezés, amelyik a 48-as események előtt is meglévő teljes belső önállóságot biztosított a horvátoknak. A szobor és az ismét összehívott magyar országgyűlés, amelynek ezen túl horvát képviselők is tagjai voltak rendezték a vitás kérdéseket csak Fiume helyzetéven nem tudtak megállapodni. Fiume (Rieka) zárványként közvetlen magyar fennhatóság alatti terület maradt. Az országgyűlés kimondta, hogy Horvátország külön politikai nemzetet alkot teljes belső autonómiával. Ez azért fontos, mert a többi, féltucatnyi nemzetiséget az egységes magyar politikai nemzet részének tekintették, bármit is jelentsen ez. Horvátországot a magyar országgyűlés által javasolt és a király által kinevezett, általában magyar nemzetiségű bán kormányozta. A dualizmus korában magyarok és horvátok rendezett közjogi körülmények keretei között éltek, de mindenütt akadtak olyanok, akik teljes függetlenségre vágytak. A magyar-horvát viszonyban egyszer élesedett ki a konfliktus, amúgy, békés, monarchiabeli módra, amikor a horvátországi vasútvonalakon be akarták vezetni a magyar nyelv használatát. Egy összefüggő közlekedési hálózatnál maga a gondolat nem az ördögtől való. A horvát szobor követelésére visszacsatolták Horvátországhoz a Katonai Határőrvidéket, ezzel megnőtt az ország területe és lakosság száma, de csupa szerbvel. Ennek a későbbieknek végzetes hatása lett.

Jellasics utóélete nagyon jól jellemzi környezetünk történetét. A neoabszolutizmus korában, 1849-1867 között lovasszobrot állítottak neki Zágrábban. 1945 után a szobrot, amelynek kivont kardja Magyarország felé mutatott, Títóék eltávolították. A rendszerváltás után a szobrot visszahelyezték, de megfordították. Én jártam a zágrábi főtéren a Trg bana Jellasicsán, de iránytű nélkül, és így nem tudom hová mutat a kard. Mindenesetre 1993 után egy 20 kunás bankjegyet adtak ki a bán arcképével.

A Jugoszláv szocialista rendszer bukása után szörnyű, véres polgárháború tört ki a balkáni népek között, amelyeket addig Tító vasmarka tartott egyben. Minden birodalom széthullását „polgárháború” követ. A török birodalom széthullása után két balkáni háború következett. Amint Indiában ünnepélyes gyászzenével és fátyolos zászlók kíséretében levonták az angol lobogót, India és Pakisztán atomháborúval fenyegető háborúba keveredett egymással. A gyarmatbirodalmak megszűnése után Afrika újonnan keletkezett államai, amelyeket a térképeken, láthatóan egyenes határvonalakkal a Foreign Office irodáiban vonalzóval terveztek meg, állandóan hadban állnak egymással.

Az I. és a II. világháború között Horvátország előbb a Szerb-Horvát-Szlavon királyság, később Jugoszláv (délszláv) királyság keretei között töltötte nem nyugalmas mindennapjait. Puccs puccs hátán Az akkori Horthy-

Magyarország jó kapcsolatot ápolott ezzel az országgal, olyannyira, hogy örök barátsági szerződést kötött vele. Az örök barátság addig tartott, amíg a hitleri Németország egy aktuális németellenes puccs miatt, nem akarta megtámadni, hogy biztosítsa a Szovjetunió ellen indítandó háború jobbszárnyát. A magyar kormányzat örök barátság ide, vagy oda beszállt a Jugoszlávia elleni háborúba, hogy visszaszerezze a Trianonban elcsatolt déli részeinek egy részét. Ez volt a „Hideg Napok” ideje. A light-os háború első áldozata a politikai okokból öngyilkos gróf Teleki Pál lett.

Bizonyára sokan vannak azok között, akik tudni vélik, hogy az irdatlan méretű és bonyolult etnikai összetételű Szovjetunió felbomlása miért ment végbe relatíve békésen. Ami történt, az a muzulmán reneszánsz melléköngéje, elsősorban a Kaukázus térségében, ami a cári Oroszországban is balhész hely volt. Én nem tartozom azok közé, akik vállalkoznának e különös rejtvény megfejtésére. A szovjet rendszer bukásának okai világosak. A bukás békés módja, az megfejtendő rejtvény.

Magyarország a trianoni határok miatt – mindenben van valami jó – véres öldöklés nélkül úszta meg a Szovjet Birodalom bukásából következő rendszerváltást. Vetítsük a szemünk elé a szentistváni ország térképét megannyi tűzfészekkel, az egységes nemzetállam térségünkben elérhetetlen álma nevében elkövetett népirtással, szétbombázott városokkal, felgyújtott falvakkal, és tehetetlen kéksisakos békefenntartókkal.

Természetesen a német-olasz-magyar koalíció 1940-ben legyőzte a gyenge Jugoszláviát, amely megszállt területté vált, kivéve Horvátországot, ahol egy németbarát bábállam alakult. A Jugoszláv hegyes-völgyes terület kiváló terep a gerilla háborúra, amelyet a királpárti csetnikek és a kommunista partizánok vívtak a német megszállók, és – helyenként – egymás ellen is. Churchill saját fiát dobatta le ejtőernyővel, hogy kiderítse, melyik ellenálló táborat támogassa. A gyerek beszámolója alapján a kommunista Tító mellett döntött. Dühében rághatta is havannáját, mert a totális németellenes győzelem után, nem a királyi Jugoszlávia kelt új életre, hanem a Tító vezette partizán-Jugoszlávia. A partizánok maguk szabadították fel hazájukat, és ez, úgy érezték, megengedi nekik, hogy szembeszálljanak a Sztálin-dominálta, új néven újjáalakult Kominternnel. Később Churchill is megnyugodva gyújthatott rá új szivarjára, amikor kiderült, hogy Jugoszlávia rés és nem erős bástya a béke szögesdróttal védett táborán.

Amikor Sztálin halála után a Béketábor kibékült Títóval, a magyarok is utazhattak Jugoszláviába. Jugó a megtettesült paradicsomnak – azaz nyugatnak – számított. Az üzletek polcai nyugati italokat, a tengerparton topless, sőt bottomless nőket lehetett látni. A tengerless magyar turisták elsősorban a horvát tengerpartot keresték fel. Én is sokszor napoztam az Adria partján, de eszembe se jutott, hogy Horvátországban vagyok. Minden csak Jugó volt. Történelmi reminiscenciák nem ébredtek fel bennem.



Dél-szláv háború
Híd a Drinán Mostarnál

Amikor a darabjaira hullott Jugoszlávia, és népei egymásnak estek, az itthon regnáló kormány fű alatt a horvátoknak szurkolt, sőt valamelyest támogatást is küldött titokban a rendőrség könnyű fegyvereiből. Antall József miniszterelnök, a keresztény úri középosztálynak nem a legrosszabb képviselője, talán történelmi okokból – amúgy történelemtanár volt –, talán katolikus voltuk miatt pártolta a horvátokat.

Azonban tett egy életveszélyes, revizionista hangú kijelentést. Miután megszűnt a Trianoni békeszerződés kedvezményezettje, a Szerb-Horvát-Szlavón királyság, és jogutódja, a különböző neveken szereplő Jugoszlávia is megszűnt, meg lehet változtatni magát a békeszerződést is. Remélem, hogy ez egy hazafias történelemtanár gondolat kísérlete volt csupán, és nem a Magyar Néphadsereg erejét akarta felhasználni. A hadsereg felszerelése arra utalt, hogy valahol felszámoltak és elárvereztek egy hadimúzeumot. (Copyright by Ilf-Petrov).

Örökre elszállt az a remény, hogy magyarok és horvátok egy ugyanazon haza keblén egyesüljenek. De a külföldi tengervíz épp úgy simogat, a külföldi napfény épp úgy barnít, (és épp úgy okoz napszúrást), mintha hazai lenne.